

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
100. szám, 2020. december

Tartalom:

Rovarásztól búcsúzunk — MRT Hírek — Sajtófigyelő
Rövid Hírek — Könyvismertetés

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

A Rovarász Híradót alapította 1989-ben:
Nagy Barnabás

Felelős szerkesztő: Haltrich Attila (HA)

Szerkesztőbizottság: Balázs Klára (BK), Kátóna Gergely (KG), Koczor Sándor (KS), Merkl Ottó (MO), Puskás Gellért (PG), Rédei Dávid (RD), Szalóki Dezső (SzD), és Szőcs Gábor (SzG).

Szerkesztőség:
SZIE, Kertészettudományi Kar, Rovartani Tanszék,
1118 Budapest, Ménesi út 44.
Telefon: 3057219
drótposta: attilahaltrich@gmail.com

Magyar Rovartani Társaság (MRT)
1088 Budapest, Baross utca 13.
www.rovartani.hu

A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovartan általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovartani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2020)

Elnök:	Vig Károly
I. alelnök:	Merkl Ottó
II. alelnök:	Szőcs Gábor
Titkár:	Puskás Gellért
Előadásszervező:	Koczor Sándor
Szerkesztő:	Merkl Ottó
Pénztáros:	Szalóki Dezső
Ellenőr:	Balázs Klára
Jegyző:	Szöke Viktória

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a **SZIE Kertészettudományi Karán, az „E” épület E/2 termében (Budapest XI., Ménesi út 45), délután 4 órakor.**

(2020 februárjától, a COVID-19 járvány miatt, a zárt térben tartott ülések szünetelnek)

Illusztráció

Címlapon:

feketeszórú szalagoscincér

Leptura quadrifasciata Linné, 1758
(Coleoptera: Cerambycidae)

*Festmény: Varga Zsófia @HirviArt
Balogh Diána fényképe alapján*

Mindennapjaink részévé vált a járvány.

Naponta lessük a híreket, figyeljük a halálozási adatokat. Ma 134-en hunytak el a COVID-19 miatt, pedig tegnap még csak 121-en...

Szeretnénk azt hinni, hogy akiket elvisz, akik lélegeztetőgépre kerülnek, azok mind idősek, azoknak mind van valamilyen krónikus betegsége, de legalább is elhízott vagy dohányzik.

Aztán megbetegszik valaki a közvetlen környezetünkben, aki fiatal, életerős, nincs, legalább is tudomásunk szerint, semmilyen egyéb betegsége, majd „szemünk láttára” romlik az állapota (később javul), majd ismét romlik, egészen addig, hogy már nem tudják újraéleszteni.

És akkor feltesszük magunknak a kérdést: hogy van ez?

Akkor jövünk rá, hogy minden szám mögött, amit eddig, mint valamilyen mérkőzés eredményét naponta figyeltük, egy-egy emberi sors, egy élet húzódott.

Ahogy a csákvári katonai emlékmű egyik kövén is olvasható: „Minden hadisír mögött egy ember van. Egy ember, akit valaki, valahol szeretett”.

HA

Rovarász búcsúzunk

Dr. Vétek Gábor (1980–2020)

Vétek Gábor feromoncsapda kihelyezése közben, Berkenye, 2006

Mindig nehéz elbúcsúzni valakitől, aki életünk, mindennapjaink része volt. De százszor nehezebb, ha a tragédia hirtelen következik be, az illető fiatal, élete teljében van, fényes karrier áll előtte.

Vétek Gábor kollegám december végi halála annyira lesújtott, hogy azóta sem tudok másra gondolni, azzal fekszem, azzal kelek.

Az egykori Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Kertészettudományi Karán, okleveles kertészmérnökként diplomázott 2003-ban. PhD dolgozatát 2008-ban védte meg, 2014 óta volt a Rovartani Tanszék docense. Hat tantárgy oktatásában vett részt, számos diplomamunkát és PhD-dolgozatot konzultált. Összesen 147 publikációja jelent meg oktató-kutató pályájának rövid 17 éve alatt.

Nem tartozott a rovartani ülések rendszeres látogatói közé, mondhatni, csak akkor jelent meg, ha felkértük egy-egy előadás megtartására. Akkor viszont sosem mondott nemet.

Amikor rovartanis péntekenként próbáltam rávenni, hogy maradjon ott, hiszen nagyon érdekes előadások lesznek, mindig azzal szabadkozott mosolyogva, hogy „a hétvége a családé”. És ezt el kellett fogadnom, hiszen saját magam láttam, hogy mennyi fel-

adata van, és hogy sokszor este van már, mire elhagyja az irodáját.

Végignéztem az elmúlt két évtized rovartani meghívóit, kigyűjtöttem az előadásokat, melyeket tőle hallottunk, vagy melyek előadói között szerepelt.

Az elsőt még az egyetem elvégzése után, 2003. április 25-én tartotta. „Beugró” volt, ami azt jelenti, hogy egy már meghirdetett helyébe lépett, kézzel kellett javítani minden kinyomtatott meghívót (!) „A málnavessző kártevői” volt a címe, ami egyben diplomamunkájának témája is volt. Két év múlva, szeptemberben, Rédei Dáviddal és Péntes Bélával közösen adott elő („Egy új levélbolha Magyarországon: *Acizzia jamatonica*”). Nyolc évre rá, 2013. decemberében, „A selyemfényű puszpángmoly (*Cydalima perspectalis*) terjedése Magyarországon” volt előadása címe, aminek adatait Papp Veronikával és Haltrich Attilával közösen gyűjtötte.

A Balás Géza (1914–2014) emlékére szervezett előadóülésen (2014. március 21.) neve két előadás előadói között is szerepelt (Haltrich Attila, Vétek Gábor, Varga Ákos, Papp Veronika és Péntes Béla: „Az *Acletoxenus formosus* (LOEW, 1864) (Diptera: Drosophilidae), a közönséges liszteske predátora”, Vétek Gábor: „Az ázsiai márványospoloska (*Halyomorpha halys*) Magyarországon”). 2016. áprilisában egy kutatócsapat tagjaként (Orgován Edit, Imrei Zoltán, Larry Hanks, Lohonyai Zsófia, Jocelyn G. Millar, Vétek Gábor, Judy Mongold-Diers és Tóth Miklós) jelenik meg a neve a meghívón: „Cincér fajok kombinált feromoncsalis felvételezése kétféle csapdával”. 2017. márciusában, tanítványaival közösen ad elő (Csöngé Bálint, Papp Veronika és Vétek Gábor: „A kanyargós szillevéldarázs (*Aproceros leucopoda*) hőösszegszámításon alapuló előrejelzése”).

Utoljára két évvel ezelőtt hallhattuk (2018. május 18), amikor „*Neodryinus typhlocybae*, az amerikai lepkeabóca (*Metcalfa pruinosa*) természetes ellensége Magyarországon” címmel számolt be a várva várt parazitoid megjelenéséről.

Neve, nem is olyan rég, felmerült az MRT Választmányában is, de a felkérést visszautasította azzal, hogy így is minden percre be van táblázva, fizikailag képtelen újabb feladatokat vállalni. Most már nem is fog, sőt a régieket is mások fogják helyette elvégezni. Fiatal feleséget, két kiskorú gyereket hagyott maga után. Nagyon fog hiányozni...

HA

(Vétek Gábor szakmai életrajzáról, fontosabb publikációiról bővebben, a hamarosan megjelenő Növényvédelem c. lap januári számában olvashatunk.)

MRT Hírek

Rendhagyó rovarantani ülés a szabadban

Beszámoló a Magyar Rovartani Társaság 876. üléséről (2020. szeptember 18.)

fotó: HA

Az MRT választmányi ülése a szabadban, Budai Arborétum, 2020. szeptember 18.

A 2020-as év úgy indult, mint az összes eddigi: lefoglaltuk egész évre a termet, megtartottuk a januári ülésünket, majd februárban a kihelyezettet is, a Rovarászati Napokat Budaörsön. Ekkor már sokasodtak a baljós jelek, de arra senki sem számított, hogy egészen őszig minden ülésünk elmarad, nem tudunk találkozni. Végül nyáron, amikor alábbhagyott a járvány, jött az ötlet, hogy tartsuk meg a szeptemberi választmányt és az azt követő

ülést a szabadban, a Budai arborétumban, ugyanott, ahol eddig is szoktuk, azzal a különbséggel, hogy nem benn, hanem kinn. Kivisszük a székeket, kivezetjük az áramot stb. És miután a Budai Campus vezetősége is rábólintott, meghirdettük. Tudtuk, hogy minden az időjárásról áll vagy bukik, de szerencsénk volt!

Olyan igazi, kellemes őszi időt fogtunk ki, ami se nem meleg, se nem hűvös, enyhe szellő lengedezett, annyi, hogy a kacs- és libazsíros üvegeket, na meg a sört, árnyékba kellett helyezzük, hogy fel ne melegedjenek. Végigtárgyaltuk a tisztújítási javaslatokat (erről bővebben a következő RH-számban!), majd mindenki beszámolt róla, kötetlenül, hogy hogyan vészelte át az addigi időszakot.

fotó: HA

Az MRT választmányi ülése a szabadban, Budai Arborétum, 2020. szeptember 18.

Hogy össze tudunk-e gyűlni októberben is ugyanígy, ekkor még csak reméltük.

HA

Egy hűvös délután

Beszámoló a Magyar Rovartani Társaság 877. üléséről (2020. október 16.)

fotó: Mezőfi László

A járványhelyzet mindannyiunk életét alaposan felforgatta. Bár a nyár során még lelkesen készültünk az őszi előadóülésekre, a szeptember elején tapasztalt romló járványügyi adatok következtében a hagyományos találkozásra nem kerülhetett sor. Ennek ellenére szeptemberben egy nagyszerű ülést tartottunk a Szent István Egyetem Budai Campusának Felső Kertjében. Sok tagtársunk részéről azonnal fel is merült a kérés: ameddig csak az időjárás lehetővé teszi, találkozzunk! Bár a változékony októberi időjárás miatt a tervezett ülés megtartása az utolsó óráig kérdéses volt, a vezetőség végül a

„forró dróton” jelezte, hogy minden rendben, az ülést megtartjuk. A hűvös és esőre álló idő ellenére ismét szép számban összegyűltünk a Felső Kert öreg hársfája alatt felállított vetítő és hangosítás körül.

Első előadóként Merkl Ottó bemutatta a *Lepkék és boroszlánok – A Tétényi-fennsík védelmének húsz éve* című könyvet: színes diákon láthattuk a tájegység ismertebb és kevésbé gyakori védett fajait. Az előre regisztrált tagtársak Dombi Orsolya jóvoltából az ingyenes kiadvány egy-egy példányát már haza is vihették magukkal. Ezt követően felvételről meghallgattuk Soós Árpád a Magyar Rovartani Társaság 500. előadóülésén (1978. december 15.) elhangzott előadását *Visszapillantás a Magyar Ro-*

fotó: Mezőfi László

Az MRT rovertani ülése a szabadban, Budai Arborétum, 2020. október 16.

vartani Társaság történetébe címmel. Az előadásból megismerhettük a Társaság történetének sikeres és kevésbé sikeres szakaszait, például azt a tényt, hogy az I. világháborút követően négy éven keresztül teljesen elmaradtak az előadóülések. Ez reményt adhat a jelenlegi válsághelyzetben is: bár a télre fordult időjárás és a tovább tomboló járvány miatt ismét hosszabb szünetet kell tartanunk az előadóülések folyamában, remélhetőleg a helyzet mielőbbi rendeződésével társaságunk élete ismét visszazökkenhet a megszokott kerékvágásba. Az előadások végére kellően átfagytunk, ennek ellenére a szokásos zsíroskenyérparti természetesen nem maradhatott el! Egy gyors közösségi pakolást követően – amit ezúton is nagyon köszönünk – a mihamarabbi viszontlátás reményében elbúcsúztunk egymástól erre az évre.

Borbély Csaba

Rövid Hírek

Élménybeszámoló a VI. OLT-ről (Országos Lepkész Találkozó)

Szokolya, Királyrét, Hiúz Ház 2020. augusztus 14–16.

Lepkék és lepkészek a Tejút alatt

Sikeresen és több mint 60 fő részvételével zajlott le augusztusban az idei Országos Lepkész Találkozó. A Szalkay József Magyar Lepkészetű Egyesület, valamint a Herman Ottó Intézet által immár hatodik alkalommal megrendezett eseménynek idén a Duna-Ipoly Nemzeti Park és a Börzsönyben, a szokoljai Királyréten lévő Hiúz Ház adott otthont.

A korábbiaknál nagyobb hangsúlyt kaptak a terepi programok, és az előadások is többnyire a lepkészeti gyakorlati oldalát mutatták be. A prezentációkban szó volt többek között az önkéntesek által

fotó: Dombi Orsolya

Szentirmai István főszervező és Fűri András, a Duna-Ipoly Nemzeti Park igazgatója megnyitja a találkozót

végzett felmérési munkákról, továbbá különböző felmérési módokról, mind szakmai, mind önkéntes oldalról. Láttunk bemutatót egyes védett fajok hazai természeti állapotáról, konkrét élőhelyek bemutatása is elhangzott, valamint érdekes tapasztalatokat hallhattunk lepkék és hernyók neveléséről. Idén két gyönyörű poszter is készült, egyiken Pesterzsébet, a másikon a Kolon-tó és a Bikatorok lepkefaunájával ismerkedhettük meg egy-egy transzektező fotóin keresztül.

Első este többállomásos lepkészés zajlott hajnalig a Nagy-Hideg-hegyen, amit a rengeteg gyönyörű lepkefaj mellett egy kis csillagászat, valamint róka és vad-

Lámpázás a Nagy-Hideg-hegyen

fotó: Dombi Orsolya

disznó kalandok is színesítettek. A hegylábától a hegytetőig más-más fényforrásokkal és csapdákkal zajlott a lepkék megfigyelése és gyűjtése, amivel a különböző izzók „termését” kívántuk összehasonlítani, illetve kiegészíteni a XX. Biodiverzitás Napok fajlistáját. A borsönyi erdőben igazán hangulatos volt a lepkészés, főleg a hegy tetején, ahova még pont naplemente után érkezve megcsodálhattuk a Duna-kanyar uralta

panorámát, a teljes sötétség leszállta után pedig a Tejút sztrádái alatt számolhattuk a lepkéket.

A Király-rétre tervezett szombat délutáni és esti terepi programokat ugyan elmosta az eső, de a helyettük kerekedett emelkedett hangulatú összejövetel olyan jól sikerült, hogy a résztvevők egyhangúan kijelentették, szívesen látnák mostantól állandó OLT-os programként is. Persze hasznosak és érdekesek a programok is, de most igazán kiélvezhettük a rendezvény lényegét. Számomra, és úgy láttam, ezzel nem vagyok egyedül, az OLT fő vonzereje, hogy az ország minden szegletéből gyűlnek

fotó: Dombi Orsolya

Indulás a Király-rétre (középen Pál Attila, a SZJMLE elnöke)

itt össze különböző háttérű, tapasztalatú lepkészek, akik a nagy távolság és a sok elfoglaltság miatt talán csak itt találkoznak egyszer az évben. Barátságok és szakmai kapcsolatok kötődnek, és az éjjelbe nyúló ötletelések közben sok olyan közös projekt szökken szárba, melyeknek a gyümölcset talán már a következő OLT-on meg is láthatjuk, és amelyek talán e rendezvény nélkül létre sem jöhettek volna. Vasárnapra kicsit megcsappant a csapatlétszám, de a maradék kitartó résztvevő még levezetesként a Gyadai-réten ismerkedett a különböző transzektmenti számlálási módszerekkel.

Nagyon köszönjük minden szervezőnek és résztvevőnek, hogy munkájával és jelenlétével hozzájárult az élménydús és remekbe sikerült összejövetel létrejöttéhez. Jövőre a Kiskunsági Nemzeti Park lesz a vendéglátónk, és biztatunk minden amatőr és profi lepkészt, hogy tartson velünk. Addig is a mostani rendezvényen elhangzott előadások prezentációi az Egyesület honlapján böngészhetők: <https://lepkesz.hu/aktualis-rendezyeny/>

Dombi Orsolya

Sajtófigyelő

Mérgező hernyók lepték el Amerika egyik államát, durva tüneteket okozhatnak

©2015 Ted D. Center

fotó: Ted D. Center

Egy igen allergén lárvával rendelkező amerikai gyapjaslepke-szerű faj (*Megalopyge opercularis*) tömegszaporodására figyelmeztet Virginia állam erdészeti hivatala (Virginia Department of Forestry, VDOF).

A hernyót („macskahernyó”) borító szőrök bőrrel érintkezve súlyos allergiás reakciót válthatnak ki az arra érzékenyeknél, ami után akár kórházi ellátásra is sor kerülhet.

1923-ban és 1951-ben Texas államban volt akkora gradációjuk, hogy az oktatási intézményekben rendkívüli szünetet kellett elrendelni miattuk.

https://hvg.hu/tudomany/20201012_szuros_mergezo_hernyo_paroka_csipes_gyapjaslepke_rovar_megalopyge_opercularis_puss_caterpillar

HA

A nagykatái „szikibaglyok” átvették a vezetést!

fotó: Molnár Géza

Egy rövid beszámoló, melyből kiderül, hogy a Tápió-vidék igazi „szikibagoly-nagyhatalom”, és hogy „egy éjszaka alatt egy élőhelyen még sosem találtak és jelöltek ilyen nagyszámú egyedet ebből a fokozottan védett fajból.”

A nagy szikibagoly (*Gortyna borelii*) akár 5–6 centiméteresre is megnövő éjjeli lepkefaj, mely ősszel repül, amikor a lepkék zöme már befejezte repülését.

A lepke Magyarországon fokozottan védett és Natura2000 faj. Egyetlen hazai tápnövénye a szintén védett sziki kocsord (*Peucedanum officinale*).

Filctollal több mint 100 példányt számoztak meg a kutatók egy éjszaka alatt.

Katona Gergely

https://www.dunaiopoly.hu/hu/hir/a-nagykatái-szikibaglyok-atvettek-a-vezetést?fbclid=IwAR2aR-fgovMAKo4Lb5OW7GI mucfgP3kHtvZZ_jNeTGqV00xJ_iOu_AP3tG-Y

Míg a biodiverzitás kutatására fordított anyagi és szakmai erőforrások meglehetősen korlátozottak, addig napjainkban – a mobiltelefonok előretörésével – megszámlálhatatlan fotó készül a legváltozatosabb élőlényekről a világ minden táján. Mivel ezek a fényképek tartalmazzák a készítésük idejét, gyakran a pontos földrajzi koordinátákat, továbbá elég jó minőségűek egyes csoportok faji szintű azonosításához, a jelentős részük alkalmas lenne a biodiverzitás térképezésére. Mindezek ellenére a világszerte készített élőlényfotók elenyésző hányada kerül csak feldolgozásra biológiai adatbázisokban.

Az iNaturalist a California Academy of Sciences és a *National Geographic Society* közös nonprofit kezdeményezése, mely azzal a céllal jött létre, hogy ezt a problémát áthidalja, és olyan közösségi felületet biztosítson a természetbarátok számára, amelyen a megfigyeléseik rögzítésével és az egymással megosztott tapasztalataik segítségével tudják bővíteni az ismereteiket. Az iNaturalist saját online felületet és mobilappot biztosít az érdeklődők számára. A találatok rögzítésekor mesterséges intelligencia segíti a határozást, de ahhoz, hogy egy feltöltés „*Research grade*” szintre juthasson, további iNaturalist felhasználók revideálása szükséges. Az ezt a szintet elérő egyedi megfigyelések automatikusan elérhetővé és felhasználhatóvá válnak a tudomány számára a GBIF (*Global Biodiversity Information Facility*) nemzetközi hálózat oldalán.

Ez, a közösségi tudományt (*citizen science*) használó megközelítés mellett, hogy kis idő- és anyagi befektetés mellett nagyon sok adattal járul hozzá a biodiverzitás védelméhez célzó kutatásokhoz, az embereket is közelebb hozza a természethez.

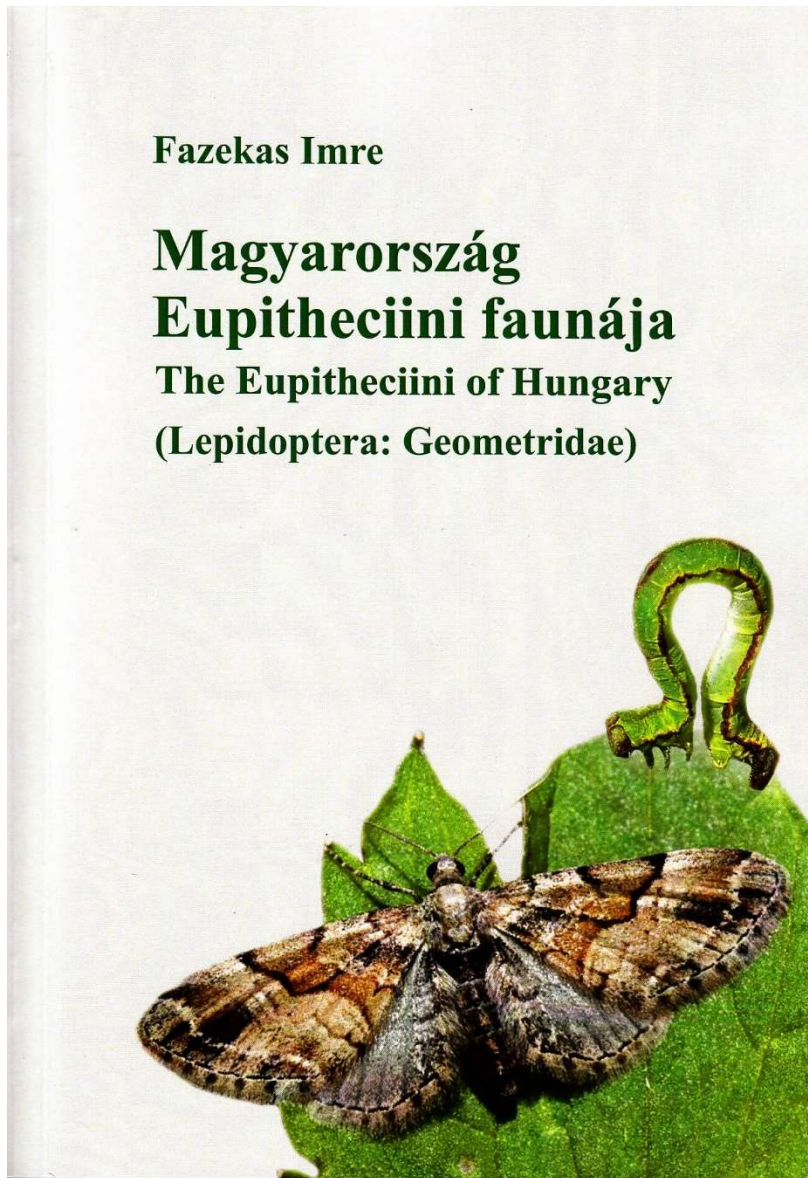
Eddig több mint 3 millió ember több mint 50 millió adattal gazdagította az iNaturalist közösségi felületét. Hazánk, sajnálatos módon, nem foglal el előkelő helyet az elérhető adatpontok számának rangsorában. Magyarországon is működnek hasonló *citizen science* oldalak, azonban az ezekre feltöltött adatok a nemzetközi porondon ritkán elérhetők, jelentősen csökkentve ezzel a tudományos és a természetvédelmi értéküket. Véleményünk szerint érdemes regisztrálni és adatokat feltölteni, mert az iNaturalist remek lehetőséget biztosít arra, hogy a felfedezés öröme mellett jobban megismerjük és megismertessük hazánk flóráját és faunáját. <https://www.inaturalist.org/>

Varga Zsófia és Pozsgai Gábor
(hirviart@gmail.com; pozsgaig@coleoptera.hu)

Könyvismertetés

Fazekas Imre: „Magyarország Eupitheciini faunája. The Eupitheciini of Hungary (Lepidoptera: Geometridae)

Pannon Intézet, Pécs, 2020. 206 oldal

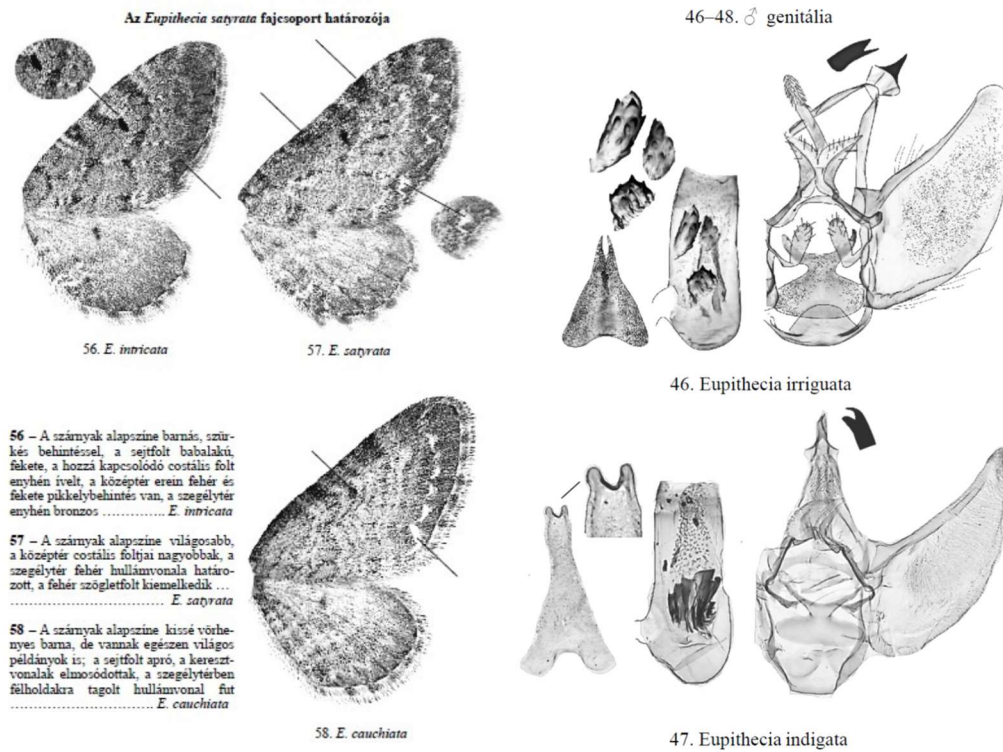
Fazekas Imre

Magyarország Eupitheciini faunája The Eupitheciini of Hungary (Lepidoptera: Geometridae)

Címlapon egy szép *Eupithecia sinousaria*

Nappali lepkék szerelmeseként és fotósaként az „éjjeli lepkék” fényképezése csak az utóbbi 15–20 évben kezdett érdekelni. Ezen belül is eleinte inkább a nagyobb testűek, kevésbé az araszolók. Ennek oka elsősorban az araszolók „fényképszellenes” viselkedése volt, mert a legkisebb zavarásra is felröppennek, nem hajlandók pózolni, mint a többi nagytestű lepke. A törpearaszolók sem kivételek, ráadásul aprók, és a kevertfényű vagy UV-lámpa fényében szépségük sem érvényesül.

Ezért aztán a törpearaszolókat kevésbé szeretjük (tisztelet a kivételnek), és nincs is olyan magyar könyv, amely azonosításukat megkönnyítené – azaz eddig nem volt. Fazekas Imre ugyanis több, mint négy évtizedes tapasztalata alapján arra vállalkozott, hogy monográfiában összeállítja a törpearaszolók taxonómiáját, bionómiáját és tájegységekre lebontott hazai elterjedését. Az előfordulási térképek angol nyelven is megjelentek – a kritikus megjegyzésekkel kiegészített fajlistával együtt (Imre Fazekas 2020: Annotated Checklist and Distribution Maps of the Hungarian Eupitheciini Fauna. *e-Acta Naturalia Pannonica* Suppl. 20: 5–206).

A könyvet szép színes preparátumképek illusztrálják – és ami a legfontosabb, morfológiai és genitáliahatározó egészíti ki.

A magyar irodalomban először tekinthető meg az összes faj részletes ivarszervi rajza. A könyv 83 faj leírását tartalmazza (ebből 3 hazai előfordulása nem bizonyított, de előfordulásuk várható). Az egyes fajokat életnagyságnál (mintegy négyszer) nagyobb színes képeken mutatja be, és a határozó képei is nagyok, részletekben gazdagok, megkönnyítik a határozójegyek felismerését. A könyv elején a törpearaszolók kutatásának történetét mutatja be – a kutatók képeivel illusztrálva –, majd beavat a gyűjtés és a genitáliapreparálás titkaiba is. Külön foglalkozik a védett és a ritka fajokkal, kritikusan mutatja be a vitatott vagy kérdéses hazai fajokat. Egyszerűen minden, amit a törpearaszolókról tudni szeretnénk, benne van a könyvben. Bőséges irodalomjegyzék zárja a művet. Minden hazai lepkésznek nagy segítségére lesz ez a könyv, melegen ajánlom.

Gergely Péter